

PENGER Å TJENE PÅ Å TA I BRUK

JORDBRUKSAREALER UTE AV DRIFT

Sammen med bonden er jordbruksareal den viktigste ressursen vi har i jordbruket. Dyrkamark er en begrensa ressurs, og vi er mange som kjenner uro og ubehag når vi ser jordbruksarealer som ikke brukes og dermed gror igjen.

ROSE BERGLID OG MARTHA EBBESVIK, NORSØK

Over store deler av Midt-Norge er det tydelig å se at «krattesten» på jordbruksarealer er i gang. Men i områder som fortsatt har bønder, er det håp, og jordbruksarealer som har vært ute av drift tas i bruk igjen. Hva motiverer bønder til å sette i gang med slike prosjekter, og lønner det seg økonomisk? For å finne ut av dette dro jeg på besøk til en bonde på Hjelset i Molde kommune med ferske erfaringer på denne tpe arbeid.

Motivasjon

Far og sønn Magne og Kristian Hjelset driver melkeproduksjon med om lag 41 melkekyr og en kvote på 340 000 liter. I tillegg har de 70 ungdyr og 30 vintreføra sauer. Oksar føres fram til slakt. Føret kommer fra 600 daa fulldyrka mark og 170 daa innmarksbeite. Alt grovfôr lagres i rundballer og 95% av arealer gjødes med slangespreder fra 3 ulike gjødsellager. Begge er opprart av at både fôr og gjødsel skal være så kortreist som mulig, og dyr på beite og stell av kulturhåndskapet er en viktig motivasjon for å drive med melk- og kjøttproduksjon på Hjelset. De mener det er billigst at dyra henter føret sitt selv, og som regel er alle hoddyra ute 3 – 4 måneder hver sommer.

Et delvis gjengrodd jordbruksareal på 75 daa i nabolaget ble derfor vurdert som interessant for beitedrifta på gården. Arealet – en blanding av overflate dyrka mark og innmarksbeite – hadde vært brukt av et par hester, men det var ikke tilstrekkelig for å motvirke forfall og gjengroing. Daugras, bringebærkart og småbusker preget området.

Forarbeid

Det første som ble gjort var å skaffe seg langsgiktig leiekontrakt på arealet. Deretter ble det søkt om SMIL – midler til gjerdning og rydding. Kommunen innvilga søknaden med 54% av kosnadsoverslaget. Prosjektet ble delt opp i to. Den første delen har vært å gjerde inn, rydde og ta i bruk et område på 40 daa. Dette er gjennomført. Del to er å gjøre det samme med de resterende 35 daa. Dette arbeidet skal gjøres vinter/vår 2019. Arealer ligger godt synlig langs E39 på Hjelset øst for Molde by. Arbeidet med å tilrettelegge arealet i den første delen (40 daa) har gått over to bettesesonger:

Sesong 1: Oppsetting av gjerde og rydding av krat. Beitepusing to ganger i løpet av vekstsesongen.

Sesong 2: Beiting med 12 kviger og

jann tilleggsføring med rundball gjennom sesongen. Beitepusing to ganger gjennom vekstsesongen.

Sesong 3: Første «normalesong»: Beiting med 12 kviger fra begynnelsen av juni til midten av oktober. Minimalt med tilleggsføring. Kun fire rundballer ble brukt, på sein-høsten. Beitepusing ble gjort etter avslutta beiting. Området er klassifisert som innmarksbeite i tilskuddsammenheng.

Kvaliteten på beiter var så dårlig den første sesongen at det ikke ble brukt til beite. Andre året gikk det dyr på beitet, men de måtte tilleggsføres med rundballer store deler av sommeren. Årets sesong var den tredje, og kvaliteten på beiter var betydelig forbedret.

Økonomi

De økonomiske konsekvensene ved å ta i bruk denne tpe arealer vil naturligvis variere med ulike forutsetninger, og det kan være store forskjeller mellom ulike bønder, områder, grad av gjengroing, værforhold m.m. Det er derfor ikke mulig å gi en «fast» på hva det økonomiske resultatet blir ved å ta i bruk x-antall dekar av arealer som har vært ute av drift. Beregningene her har ikke som mål å gi et eksakt svar, men å vise hva dette kan dreie seg om, og slik være til inspirasjon for andre som vurderer å sette i gang med lignende prosjekt.

Etableringskostnader, kr (40 daa)

Netting: 1000 m å kr 12	12 000
Påler: 560 stk. å kr 28	16 000
Arbeid: Rydding og gjerdning*	55 000
Sum:	83 000

*Timepris bruk er 280 kr
Tilskudd SMIL: 54% 45 000

Resterende kosnader på 38 000 kr ble dekt av bondene. Fordelt på 40 daa blir kosnadene 950 kr per daa. For å finne årlige etableringskostnader settes levertiden på gjerdet til 15 år. Det gir en årlig etableringskostnad på om lag 65 kr/daa. Bondene betaler jordleie, og for dette arealet betales det årlig 150 kr/daa. I området hvor det er stor tilgang til ledig dyrkamark og beiter er det lite trolig at man må betale jordleie.

Verdien av føret

Årets sesong var den første ordentlige sesongen etter etablering, og 12 kviger gikk på beiter i 135 dager fra begynnelsen av juni til 15. oktober. Alderen på kvigene var litt blanda, men i snitt var de rundt ett år med noen litt yngre og noen litt eldre. I utregninga er derfor levendevekta

satt til 330 kg. Kviger i etårsalderen spiser om lag seks førreheter (FEM) hver dag. Som et snitt for videre utregning brukes 5,5 FEM per dag per kvige. 12 kviger trenger da 66 FEM/dag. Etter 135 dager har de tatt opp om lag 9 000 FEM. Hvilken pris man setter på en førreher vil variere etter tilbud, etterspørsel, kosnader på grovfôr m.m. Grunnet mye nedbør i 2017 og tørke i 2018 er det etterspørsel etter grovfôr i 2018. I videre utregning settes prisen til 3 kr/FEM som er litt lavere enn en FEM kraftfôr. Med disse forutsetningene blir verdien av grovføret dyra henter fra dette området 27 000 kr.

Tilskudd

I følge jordbruksavtalen 2018 – 2019 gis det følgende tilskudd til dyr på innmarksbeite:

Tilskudd til storfe på beite >12 uker:	
12 dyr x 370 kr/dyr	4 440 kr
Kulturhåndskapsstilskudd sone 5B:	
40 daa * 162 kr/daa	6 480 kr
Innmarksbeite sone 5B:	
40 daa * 181,8 kr/daa	7 272 kr
Sum tilskudd 40 daa innmarksbeite Sone 5 B	18 192 kr

Jordbruksarealer som har vært ute av drift noen år kan se temmelig håpløse ut, men dette eksemplet viser at de, med de gitte forutsetninger og gjeldende tilskuddssatser, kan bli et viktig bidrag til gårdsdrifta.

Inntekt	Kr
Verdi av fôr	27 000
Tilskudd dyr på beite	4 440
Areal- og kulturhåndskaps-tillegg	13 752
Sum	45 000*
Utgift	Kr
Årlige etableringskostnader (65 kr/daa * 40 daa)	2 600
Jordleie (150 kr/daa * 40 daa)	6 000
Sum	8 600

Differanse +36 000*
*Rundet av til nærmeste 1000 kr

Det er mange forhold som kunne vært inkludert i et slikt regnestykke. Hvor stor er tilveksten på dyra? Får beitinga innvirkning på kalvings-tidpunkt for kvigene? Er det behov for kompensasjonsføring etter endt bettesesong? Gir arealer grunnlag for å ha flere dyr eller salg av fôr? Årlig vedlikehold av gjerdet m.m. Disse faktorene vil variere mellom dyr, gårder, områder og år, og det er best at den enkelte bonde vurderer dette ut fra sitt eget driftsopplegg. Artikkelene er en del av arbeidet med prosjektet «Bedre og økt beiting i Møre og Romsdal» (2016 -2018), og baserer seg på NORSØK - Faginfo nr. 8/2018 «Økonomi ved å ta i bruk jordbruksarealer ute av drift».

PÅ BEIET: Kristian Hjelset på beitet som er tatt i bruk. Bildene er tatt midt i november. (Foto: Rose Bergslid)

FØR ISTANDETTLESE: Før arealet ble satt i stand hadde det et «sjus-kete» preg med blant annet småkratt, bringebær og daugras. (Foto: Rose Bergslid)

NYHET! **KRONOS PREDATOR**

KRONOS PREDATOR 1700M

Den kraftigste krattknuseren i markedet

Rekkevidde på hele 4,55m gjør at du når andre siden av grøfta

Kraftig konstruksjon (950kg) med Hardox i hele klippehodet

Ustyrt med 13mm herdet kjetting. Tar krat på 10-12cm

SE NY VIDEO PÅ VÅR NETTSIDE

IMPORTØR

Førsentralen
Spesialist i landskapspleie

Tlf: 74 14 76 00
Mob: 917 27 606
epost: info@forsentralen.no

www.forsentralen.no